

SPÆDBØRN DOPET MED OPIUM

Af dens saft gøres opium, som man kan indtage for at sove 1, 2, 3 dage og ikke vågne, alt eftersom hvor meget man tager ind, ja man kan tage så meget, at man ikke vågner før Guds basuner vækker én.

(Linné, Örtabok 1725 ed. Stockholm, 1957:13.)

- Por favor! el niño es malo, muy enfermo, faltamos medicina, dineros por favor!

Den opsøgende sigøjnerkvinde med et tilsyneladende sygt spædbarn på armen vækker medynk hos turisterne på Solkysten, i Sevilla og Granada, på Ramblaen i Barcelona. Kigger man nøjere på barnet, virker det faktisk sygt. Armene er slappe, hovedet hænger skævt; selv om hun ryster den lille, forbliver øjnene lukkede.

Turister, som ikke ved, at sigøjnerne lige som andre spaniere har adgang til sygesikringen, giver gerne til det gode formål, så hun kan tjene en pæn dagløn på sit lidt makabre trick. Barnet er måske hendes eget, måske lånt. Før hun gik hjemmefra, blev det dopet med et afkog af opiumvalmuens umodne frøkapsler. Planten gror mange steder forvildet fra dyrkning. Mælkesaften indeholder ca. 15 % morfin, en del ekstraheres under kogningen og er nok til at bedøve barnet.

Den risikable uskik at give småbørn opium som sedativum eller dormitivum kan litterært føres over 400 år tilbage. I Hieronymus Bock's

Kräuterbuch fra 1546 og senere udgaver står der: *Den jungen Kindem mag man diesen samen inn Brey oder Milch eingeben wann sie vnruwig seind vnd nit schlaffen mögen.*

Flora danica, det er Dansk Urtebog af Simon Paulli blev trykt i Christian IV's dødsår 1648. Anatomen, professor Paulli (1603–1680), der siden blev Frederik III's hoflæge, omtaler skikken i djærve vendinger:

Nogle ammers slemme vane bør ingenlunde tilstedes, som imod forældrenes vilje tager frøet af denne valmue eller også den sirup, som tilberedes af dem, og indgiver børnene når de er kede af at våge og ikke kan fordrage at børnene skriger eller skræler – ikke så meget for at de skal blive rolige som for at de selv kan komme til at sove og snorke som vilde heste eller pruste og blæse som de store og fede bagersvin på svinestien.

Børnene kan falde i en så dyb søvn, at *de kvæles af hoste og således bedrøver deres gode og kære forældre.*

Med "frøene" må være ment umodne frøkapsler, idet modne *semen papaveris* regnes for morfinfri. En stor part af *Flora danica* er afskrifter af de tyske "patres" urtebøger: Back, Brunfels og Fuchs.

Men Paulli gik undertiden sine egne veje og lod fantasien arbejde med et bestemt emne.

Han havde næppe selv set eller hørt skikken praktiseret i Danmark. Der foreligger i alt fald ingen belæg, hverken ældre eller nyere, for denne anvendelse af valmuekapsler hos os og i det øvrige Skandinavien. Men i vort naboland Tyskland blev børn dopet med opium helt til vor tid. Hvis børn skriger om natten, får de et dekokt af kapslerne eller *sirupus papaveris* (Bayern 1869).¹ *Så mangt et barn er på den måde blevet offer for sine forældres egen bekvemmelighed.*² I Thüringen drev såkaldte laboranter en udbredt handel med opiumsholdige ”Olitäter” og balsam’er til børn (1908).³ ”Grimmenpulver” med opium var et sovemiddel til børn; afkoget blev i Württemberg kaldt ”Kläpperlingtee” og sirupen ”Ruhesaft” (1920).⁴ Om sidstnævnte sagde professor Hugo Schulz i en forelæsning:

Dette præparat er stadig populært blandt de mødre og barnepiger, der mere interesserer sig for deres egen ro og behagelighed end for de børns velfærd, der blev dem betroet. Sovende børn skriger ikke. Man kan let forestille sig følgerne af en sådan påvirkning af børns hjerne. Hvis De finder denne saft i et børneværelse, så kast den ud og barnepigen bagefter.⁵

I min ungdom [slutningen af 1800-tallet] var det almindeligt og en hel selvfølge at give små børn valmuefrø som beroligelses- eller bedøvelsesmiddel, før de kom i seng. Skikken skal endnu [1923] være gængs i mange landsbyer. I omegnen af Rohrbach giver man børnene en te af kapslerne som sovemiddel. (Pfalz)⁶

Urolige børn indgives skefuldvis ”Bollenwasser”, et dekokt af kapslerne; det er *en vidt udbredt uskik, som sekundært indvirker på barnets hjerne og åndelige udvikling* (Baden, 1927).⁷ *Mange steder består den uskik at give småbørn et*

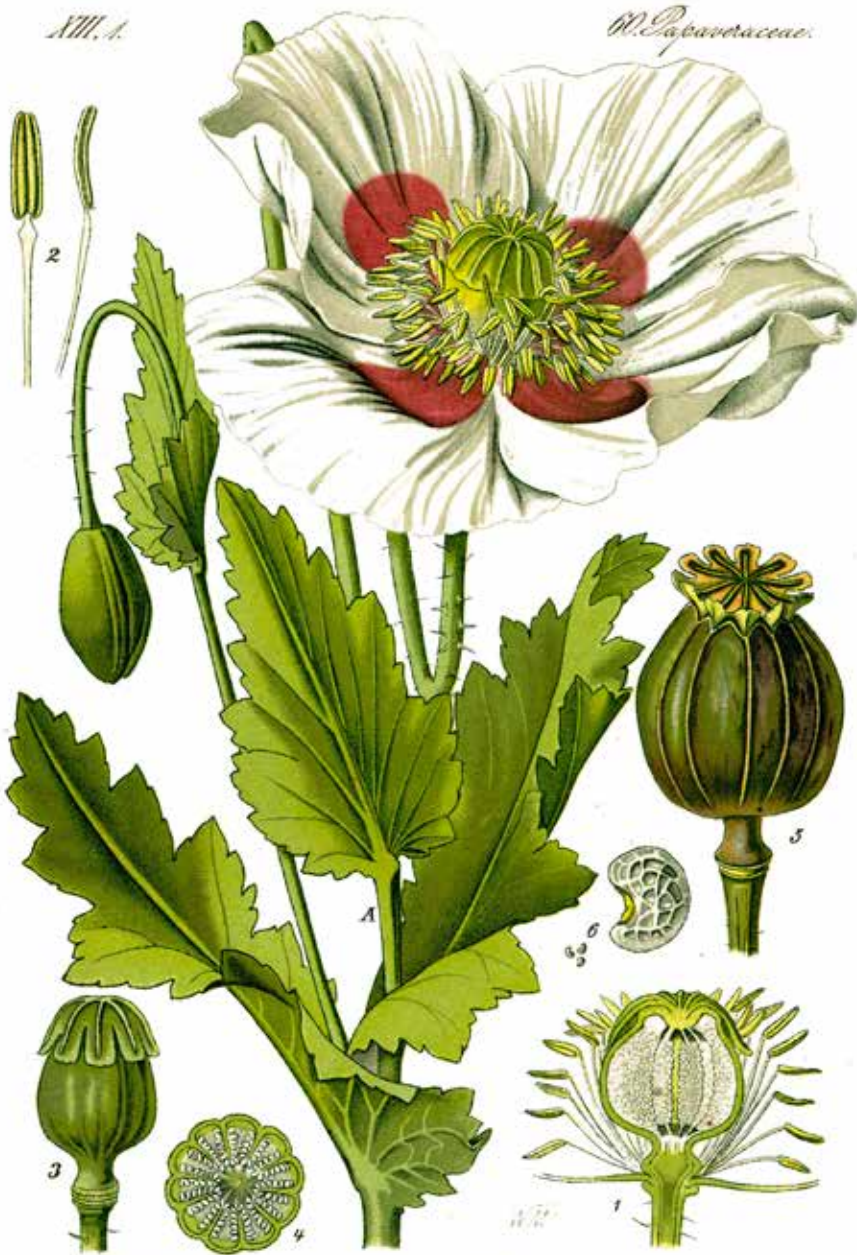
afkog af de umodne kapsler, den såkaldte Schlaftee (1935).⁸ *Børn indgives kogte valmuefrø eller et afkog af frøene for at få dem til at sove* (Hessen, 1972).⁹ *Relativt hyppigt, især på landet, sker forgiftninger af spædbørn og mindreårige, der som sovemiddel får et dekokt af kapslerne eller den med sit alkaloidindhold lige så ukontrollable sirupus papaveris* (1974).¹⁰

Østrig: Afkoget eller sirupen, kaldt *Bockhörndlsaft*, brugte man overalt som børns sovemiddel (Steiermark, 1886),¹¹ man beroligede dem med en te af grønne eller modne kapsler, evt. sødet med honning, eller barnet fik i munden en *Mohnschnüller, -zuzel, -lutschers*: en grøn kapsel lagt i en med snaps vædet linnedklud.¹² Valmueete er i Kärnten et forkasteligt sedativ til børn (1932).¹³ *Zweierteer* af kapslerne *bruges vel i dag ikke mere takket være mere oplysning fra læger, apotekere og lærere om dette farlige folkemiddel, der som følge af spædbørns store følsomhed over for opium kan virke dræbende eller gøre dem åndssvage* (1941).¹⁴

Schweiz: *Også hos os råder den fordærvelige uskik at give småbørn en te af de umodne kapsler for at få dem til at sove længe og vedvarende* (St. Gallen, 1874);¹⁵ *samvittighedsløst magelige barnepiger gør skrigende børn tavse med en the af valmuekapsler* (Thurgau, 1904).¹⁶ Metoden omtales ikke i nyere litteratur.

Belgien: Kapslerne blandes i småbørns grød og anden føde, eller man giver dem sirupus papaveris, for at de skal sove, mens moderen arbejder uden for hjemmet (Wallonien, 1891).¹⁷

England: I 1823 skrives, at et spirituøst udtræk af opium *is so much used instead of tea by the poorer class of females in Manchester and other manufacturing towns*.¹⁸ At misbruget var stort, fremgår af, at der omkring 1875 per år blev fortoldet ca. 20 000 kg opium (der indførtes 70 000 kg), og at mange materialister solgte over 100 kg årligt; en butik kunne mellem lørdag og søndag have 300–400 kunder til opium. I et distrikt blev det

259. *Papaver somniferum* L. Schlaf oder Saattmohn.

Opiumvalmue eller opievallmo (Papaver somniferum), ur Franz Euguen Köhler's Medizinal-Pflanzen in naturgetreuben. Abbildungen mit kurz erläuterendem Texte, 1883-1914.

Then the children, and now
the grandchildren.

Ayer's Cherry Pectoral

*Annonce for amerikansk receptfri hostesaft på
morfinbasis, 1904.*

gennemsnitlige årlige konsum per indbygger beregnet til mindst 0,65 kg. Tre opiumspil-ler kostede en penny og kunne købes i mar-kedsboder og på nærmeste apotek. Desuden dyrkede næsten alle husmødre valmuen i haven. Hele familien ned til den yngste baby tog opium, subsidiært fik den indgivet, fx når børnene var urolige under tandfrembruddet. Mange mødre gav deres børn et opiumspræ-parat (alkoholisk ekstrakt) for at mindske deres sult og få dem til at sove, mens de arbej-dede på fabrikken. Præparaterne var receptfri og havde navne som *Godfrey's Cordial*, *Dalby's Carminative*, *Infants' Preservative* og *Mother's*

Blessing. En undersøgelse i Manchester viste, at femten handlende hver uge solgte 6 gallons (a 4,5 l) sådanne opiumsholdige dormitiva til børn. *Det sker, en mor overlader børnene til en plejer, før hun går på arbejde, og af plejeren får de både moderens og hendes opium. En tilkaldt læge finder da børnene liggende rundt omkring i huset, snorkende eller skelende, alle blege og med indsunke øjne, alle forgiftede* (1909). I Preston døde omkring 1850 årligt 64 ud af 100 børn under fem år, de fleste sandsynligvis af opiumsforgiftning.¹⁹

Italien: *Paparina* er et infus af valmue og indgives teskefuldvis som et sovemiddel (Sicilien, 1896).²⁰ Det er almindeligt at give børn et udtræk af *Papaver argemone* (1948);²¹ der foreligger ingen oplysninger om denne arts indholdsstoffer. Et dekokt af kapsler eller frø af *Papaver rhoeas* indgives som sovemid-del (1961),²² artens mælkesaft indeholder en række alkaloider, ældre litteratur nævner til-fælde, hvor børn blev forgiftede af at spise dens kapsler.²³

Ungarn: Søvnløse børn får en te af kaps-lerne (1900);²⁴ mødre kogte kapslerne i mælk til børnene for at få dem til at sove, mens de arbejdede ude. Det gjorde dem sløve og retar-derede, *de sov jo den tid de skulle udvikle sig*.²⁵

Andre lande: Uroligt sovende børn indgi-ves valmuefrø, et halvårigt barn det halve af kapslens indhold (Letland, 1894).²⁶ Børn, der skriger meget, får et dekokt af kapslerne (Rus-land, 1858).²⁷ Tatarerne giver meget ofte deres spædbørn de første seks måneder, dagligt eller hver anden dag, valmuesaft blandet i moder-mælken og tilsat sukker; hos armenierne sker det sjældent (1880).²⁸ Det er i Orienten en almindelig praksis at bedøve børn med opium, i Persiens kaspiske provinser får børn fra føds-len og hver aften indgivet en ret stor dosis opium, og det hvad enten de er rolige eller uro-lige; det fortsætter som regel til deres 3. eller 4. leveår (1909).²⁹ I Afghanistan, hvor et udtræk af kapslerne er et traditionelt narkotikum,

resulterer doping i mange mindreårige børns død.³⁰

Også i Tunis pacificeres urolige børn med et dekokt af *fructus papaveris*.³¹ I Cyperns landsbyer plejer mødre om aftenen at komme lidt af mælkesaften i mælk eller te til spædbørn, for at de skal sove roligt hele natten.³²

England, Tyskland og USA var de første lande, som fremstillede narkotika industrielt. I 1870–90 kom et stort antal "patentmediciner" med morfin, heroin o.a. narkotika i håndkøb, lovprist som effektive mod næsten alle sygdomme. Dette "boom" nåede også til Australien, hvor britiske og amerikanske firmaer 1890–1920 oprettede filialer og uden moralske skrumpel gjorde reklame for deres produkter. *Truth* var dengang det største ugeblad i New South Wales (250 000 eksemplarer); den 4.1.1920 fyldte annoncerne for disse præparater over en tredjedel af annoncespalterne, fem gange mere end tobaks- og spiritusannoncerne tilsammen. *Mrs. Winslow's Soothing Syrup* var et hurtigt vanedannende præparat på morfinbasis og blev anbefalet som hostesaft til børn, men mest brugt som sedativum og dormitivum; den tarmberoligende morfin modvirkede diarré, kolik og opkastning og dysseede samtidig barnet i søvn. Butikker i Sydney solgte morfinholdige bolsjer som anden slik.

At dope børn med opium eller morfinholdige tinkturer var for et halvt århundrede siden almindeligt i Indien og dog ikke så udbredt som omkring århundredskiftet. Man anslog, at en fjerdedel af al den opium, der blev brugt i Centralprovinsen, indtoges af børn. Kvaksalvere i Bombay solgte børnepiller (*bola golis*) med 0,01–0,02 g opium. I bomuldsdistrikterne, hvor kvinderne måtte arbejde mange timer i træk på markerne, fik ikke færre end 75 % af børnene opium, før moderen gik på arbejdet. Det skete i de laveste kasters, fattige arbejdes og håndværkeres hjem, hos

taxachauffører, når børn skulle med på en togrejse eller for at holde dem varme i koldt vejr.

Moderen puttede en lille kugle rå opium i barnets mund, før hun lagde det til brystet. Eller hun gned brystvorterne med opium. Andre gav spædbarnet opium opløst i vand eller mælk.

To indiske forskere publicerede i 1934 en undersøgelse af børns doping med opium³³ og nævnte forbløffende høje doseringer: Man begynder med dagligt 3–5 mg, når barnet er et par uger gammelt (sjældent fra 3 måneders alderen) og øger i løbet af et halvt til to år gradvis doseringen til 15–30 mg, nogle børn kommer helt op på 0,12 g givet en eller to gange daglig (normalt er 0,01 g opium den letale dosis for børn og 0,5–2 g for voksne). Læger fik ofte indbragt børn i dybt bevidstløs tilstand efter en overdosering. Den narkotiske virkning varede 4–6 timer. Mange dopede spædbørn fik obstruktion, og det regnedes for en ekstra fordel: svøbet eller bleen skulle ikke skiftes så tit. En læge fik om et sådant barn fortalt, at det kun blev skiftet en eller to gange om ugen. Børnene afvænnedes, når de var tre år gamle; hvorledes oplystes ikke.

Heldigvis er der sket sociale fremskridt også i Indien. Mange store virksomheder har nu faciliteter, hvor kvinderne kan anbringe deres børn og få dem passet, mens de er på jobbet. Eller de kan i et bestemt tidsrum forlade arbejdet og tage sig af børnene. Mange mødre giver dog stadig deres børn opium for at pacificere dem under tandfrembruddet. Men en bedre sundhedstjeneste og mere oplysning bidrager meget til at fjerne den sundhedsfarlige uskik.

LITTERATUR

- 1 Lammert, G., 1869, *Volksmedizin und medizinischer Aberglaube in Bayern, Würzburg*, s. 136.

- 2 Hovorka, O. & Kronfeld, A., 1909, *Vergleichende Volksmedizin* II, Stuttgart, s. 646.
- 3 Reissig, C., 1908, *Königseer Olitäten. Med Klin* 3, ORT, s. 456.
- 4 Höhn, H., 1920, *Mitteilungen über volkstümliche Überlieferungen in Württemberg* 8. *Volksheilkunde* I, Stuttgart, s. 136.
- 5 Schulz, H., 1921, *Vorlesungen über Wirkung und Anwendung der deutschen Arzneipflanzen*, Leipzig, s. 147f.
- 6 Wilde, J., 1923, *Die Pflanzennamen im Sprachschatze der Pfälzer*, Neustadt a.d. Haardt, s. 132.
- 7 Zimmermann, W., 1927, *Badische Volksheilkunde*, Karlsruhe, s. 33.
- 8 Marzell, H., 1935, *Das neuzeitliche Kräuterbuch*, Reutringen, s. 231.
- 9 Löber, K., 1972, *Pflanzen des Grenzgebietes von Westerwald und Rothaar*, Göttingen, s. 487.
- 10 Gessner, O., 1974, *Gift- und Arzneipflanzen von Mitteleuropa*, Heidelberg, s. 49.
- 11 Fossel, V., 1886, *Volksmedizin und medizinischer Aberglaube in Steiermark*, Graz, s. 77.
- 12 Eichelter-Sennhauser, I., 1983, *Ethnobotanik des östlichen Österreichs*, Wien, s. 56.
- 13 Bellschan, E., 1932, *Gefährliche Volksbeilmittel aus dem Pflanzenreich. Carinthia* 121–22, Graz, s. 20.
- 14 Kordon, F., 1941, *Bäuerliche Arzneimittel im ostmärkischen Alpengebiet*, Graz, s. 65.
- 15 Wartmann, B., 1874, *Beiträge zur St. Gallischen Volksbotanik*, Wien, s. 53.
- 16 Eberli, J., 1904, *Beitrag zur Thurgauischen Volksbotanik*, Frauenfeld, s. 165.
- 17 Feller, J., 1891, *Flore populaire Wallone* (Bulletin de Folklore I), Bruxelles, s. 208.
- 18 Porter, E., 1969, *Cambridge customs and folklore*, Oxford, s. 85.
- 19 Grønlund, C., 1888, *Opiums-Valmuen*, København, s. 22f.
- 20 Pitré, G., 1896, *Sicilian folk medicine*, Palermo. Genoptrykt 1971, Chicago, s. 275, 282.
- 21 Pazzini, A., 1948, *La medicina popolare in Italia*, Trieste, s. 277.
- 22 Baudini, A., 1961, "Le piante della medicina tradizionale nell'alta Valle di Vara", *Webbia* 16, s. 153.
- 23 Gessner, O., 1974, *Gift- und Arzneipflanzen von Mitteleuropa*, Heidelberg, s. 49, 53f.
- 24 Temesváry, R., 1900, *Volksbräuche und Aberglaube in der Geburtshilfe und der Pflege des Neugeborenen in Ungarn*, Leipzig, s. 106.
- 25 Lunden, M. S., 1948, "Kvinner bygger i ruiner", *Frit Danmark* 9, s. 18.
- 26 Alksnis, J., 1894, *Materialien zur lettischen Volksmedizin*, (Historische Studien aus dem Pharmakologischen Institute der Kaiserlichen Universität Dorpat 4), Halle, s. 235.
- 27 Krebel, R., 1858, *Volksmedizin und Volksmittel verschiedener Völkerstämme Russlands*, Leipzig, s. 139.
- 28 *Globus. Illustrierte Zeitschrift für Länder- und Völkerkunde* 18, 1880, s. 271.
- 29 Hovorka-Kronfeld [note 2], s. 651.
- 30 Pelt, J. M. et al., 1965, *Plantes medicinales et drogues de l'Afghanistan*, (Bull. Soc. Pharm. 66), Nancy, s. 34.
- 31 Boukef, M. K., 1986, *Les plantes dans la médecine traditionnelle Tunisienne*, Paris, s. 235.
- 32 Georgiades, C. C., 1987, *Flowers of Cyprus. Plants of medicine*, Nicosia, s. 65.
- 33 Chopra, R. N. & Chopra, G. S., 1934, "Administration of opium to infants in India", *Indian Med. Gaz.* 69, s. 489–94.